

Kış Uykusu: Her şey ölünce...

“Kış Uykusu’nu günümüz Türkiye’si’ne dair yarı politik bir ‘mesel’ olarak okuyacaksak, şehirli, okumuş-yazmış, hâlâ bu memlekete ayarını verdiklerini sananlar için çıkış yok.”
Fatih Özguven

Nuri Bilge Ceylan’ın yeni filmi ‘Kış Uykusu’na acilen, biraz da kolaycı bir metafor bulmak gerekse, bu şaşırtıcı biçimde güncel bir şey olurdu: Son zamanlarda polis karar gâhi olmasına izin verilen Atatürk Kültür Merkezi... Tiyatro(cu)ya karşı polis; bir Türk tiyatrosu tarih yazmak isteyen eski aktör-yeni otelci Aydın Bey’le daha ilk sahne- de onun arabasının camını kıran, ileride de polis olmak isteyen işçi çocuğu İlyas bu filmin ana eksenlerinden biri. Tuzukuru ve özenti cumhuriyet bohemliğine karşılık hınçlı halk çocuklarının iradesi; Nuri Bilge, cumhuriyet bohemlerine bayılmadığını (‘İklimler’, ‘Uzak’) hep açık etmiştir. Bu bakımdan, Haluk Bilginer tarafından canlandırılan, adeta ‘Kar’ romanından fırlama aktörle, ondan sınıfsal/ tarihsel intikamını almaya kararlı, babası işçi, amcası imam çocuğun karşılaşmasını da tesadüf saymak zor. Hele Tayyip Erdoğan’ın Devlet Tiyatroları’nın ‘varlık nedeni’ni sorguladığı şu günlerde.

Gerçi, Nuri Bilge’yi ‘hınçlı halk çocukları’na tamamen hak verirken yakalamak da zordur. Onun filmlerinde, ‘hiçbirimiz masum değildir’dir. Nitekim, ‘Kış Uykusu’nun en güzel sahnelerinden birinde, bir sarhoşluk sahnesinde, başka bir halk çocuğu, oportünist taşra öğretmeni, Shakespeare’den bir alıntıyla aktöre ‘geçirmek’ isterken niyet elinde patlayacak, Shakespeare’i sular seller gibi bilen aktör onu madara edecektir! (Ya da hemen hemen.)

‘Kış Uykusu’yla paralellik kuru-

labiliriz. Metin elbette ‘Kral Lear’. Karlar içindeki üçü ‘krallığı’nda kendi zavallı burnubüyüklüğü içinde yaşayan ihtiyaç, en iyi dostu olan akranı çiftçi, kızı yaşındaki karısı vb., yeterince Lear. Gelgelelim, Nuri Bilge’de bir karşı ağırlık, kahramana ayna tutacak bir figür olarak ‘soytarı’ yok. Hiçbir zaman olmadı. Bu kısmen mizahsızlığından, kısmen de belki soytarı figürünün işlevine inanmamasından. ‘Mayıs Sıkıntısı’nda, ‘İklimler’de baba karakterinin sergilediği, seyirciye nefes aldran hafiflik bu filmde ara sıra şoför, imam, öğretmen vb. tarafından üstleniyorsa da yeterli değil, zaten kastettiğimiz de o değil. Bu filmde Nuri Bilge’nin soytarısı olsa olsa sinik bir soytarı: Kızkardeş. Kendi mutsuzluğuyla erkek kardeşinin mutsuzluğunu fiştekleyen, sonra da ‘ben ne yaptım?’ diyerek çekilen bu kız kardeş ağabeye tutulacak bir ayna

değil, merhem olsa kendi başına sürececek (aslında çok da geliştirilmemiş) bir karakter.

Kendi başına bir konu olması dışında, sönmüş erotik bir ihtimal, ya da duygusal bir sınır aşımı ihtimali olarak tek şey kalıyor geriye: Vicdan. Vicdan, Nuri Bilge’de hep problemli bir konu, beliriverdiği kendi kendini söndüren bir yalancı ateştir. Bu minval üzere ‘Kış Uykusu’nda da vicdana inananlar da inandıranlar da tıpkı ‘cansıkıntısı lüksü’ gibi ‘vicdan lüks’ünü kurcalayabilen, üzerinde dakikalarca çene çalabilen şehirli aydın, yarı-aydın karakterler oluyor. Melissa Sözen’in tatlı bir melankoliyle canlandırıldığı eş, bu karakterlerin en Çehovienlerinden biri ve Çehov müridi Katherine Mansfield’in ‘Garden Party’ hikâyesini andıran bir epizodda film onun vicdanını da suratına carpıveriyor. Bu son yenilgiyle birlikte filmde yenilgiden başka bir şey de kalmıyor. Nerede ne zaman söndüğü belli olmayan bir aşkın ancak gölgesi sadece. (“Bu kız bu adamı niye sevmiş peki, hiç sevmiş mi?” diye düşünüp durdum.)

İkisi de bir şeyleri kaybediyorlar; genç eş bir sahiçilik umudunu, yaşlı adam burnubüyükliğini. ‘Kış Uykusu’nu günümüz Türkiye’si’ne dair yarı politik bir ‘mesel’ olarak okuyacaksak, şehirli, okumuş-yazmış, hâlâ bu memlekete ayarını verdiklerini sananlar için çıkış yok. Ateş coktan sönmüş. Ama filmin asıl kahramanları da onlar, çok boyutlu, zengin, nafile de olsa acılarında ilginç

olan onlar. Onlara karşı öfkeli, fırsatçı, dalgacı, ‘devrimci’ tutumlar sergileyenler ise oldukça tek boyutlular; küçük çocuk, imam, öğretmen, şoför, madenci vb. Bu film onlara hemen hiç yaklaşmıyor, olsa olsa onlarla şehirli, okumuş, gafil, gültünç figürler arasındaki mesafeye işaret ediyor. ‘Kış Uykusu’nu insanlık hakkında, şu meşhur lafla ‘evrensel’ bir mesel olarak okuyacak isek, orada da biraz daha derinlik, eski tabirle ‘cihanşumullük’ bekleyebiliriz. Gültünçlükten geniş anlamda ne kastedildiğini, yarının derinliğinin hepimize dokunup dokunmadığını sorabiliriz.

Öte yandan özenle detaylandırılmış, filmik zamana yayılmış, kendi zamanını talep eden bir hikâye olarak ‘Kış Uykusu’nun belki en güzel tarafı adeta tiyatrodaki perdelere-sahnelere yayılmış anlatılış şekli. Büyük sahneler (at yakalama vb.) ya da büyük anlarla noktasi konmuş, bazen fazla manidar bir sembolizmde nemalanan (at ve çocuk vb.) bir anlayışın da eksik olmadığı bir ‘form’ bu; sarhoşluk sahnesi, karı koca, ağabey-kız kardeş arasındaki konuşma sahneleri, tren istasyonundaki küçük sahne, sonu haric genç kadının ‘fakirleri’ ziyaret sahnesi vb. Her zaman olduğu gibi başrollerin dışında nefis karakter rolleri var. Ayberk Pekcan, Tamer Levent, tabii Nadir Sarıbacak yan rollerde ışıklar saçıyorlar.

‘Kış Uykusu’, kuşkusuz son zamanların en iyi Türk filmlerinden biri. Ama aniden dokunduğu sinir uçları dışında en iyi Nuri Bilge Ceylan filmlerinden biri mi, orası tartışılır.

fatih.ozguven@radikal.com.tr